

biografie

Wilhelm II. De laatste Duitse keizer, Christopher Clark
(vert. Huub Stegeman);
uitg. De Bezige Bij, Amsterdam,
2017; ISBN 978 90 234 6600 0;
429 blz.; € 39,99.

Koninklijke contacten

Voor koningin Wilhelmina had "Onkel Willy" na zijn vlucht uit zijn vaderland afgedaan. Vanwege de politieke beladenheid heeft zij hem nooit opgezocht. Toen Wilhelm II in 1922 hertrouwde, zond Wilhelmina nog wel bloemen. Toch waren er contacten tussen het Nederlandse koningshuis en de keizer te Doorn. De 13-jarige Juliana werd als bruidsmisje naar Huis Doorn gestuurd toen Wilhelm hertrouwde. En de tweede echtgenote van Wilhelm II, prinses Hermine, deed haar uiterste best om Juliana te koppelen, tot ergernis van Wilhelmina. De echtgenoot van koningin Wilhelmina, prins Hendrik, had wel contacten met Wilhelm. Vanaf 1918 reisde hij regelmatig naar Duitsland om de mogelijkheden tot de terugkeer van de keizer te onderzoeken. Ook zorgde prins Hendrik ervoor dat er huisraad uit Wilhelms kastelen naar Doorn werd overgebracht: vijf treinwagons afgeladen met tafelzilver, schilderijen, porselein en andere spullen werden vanuit Duitsland naar Doorn gereden. (Jolande Withuis vermeldt in haar Juliana-biografie dat er in totaal 59 wagonladingen aan kostbaarheden naar Nederland kwamen.) Ook koningin Emma bezocht de keizer. Prins Bernhard was eveneens regelmatig te gast in Doorn, met in zijn kielzog zijn moeder prinses Armgard.

Mozaïek van Wilhelm II in de Erlöserkirche in Gerolstein, Duitsland.

Het is hollen of stilstaan met Wilhelm II

tekst Marie Verheij
beeld iStock

Van de hand van de Australische historicus Christopher Clark verscheen een biografie over Wilhelm II, de laatste Duitse keizer, die in Nederland vooral bekend is doordat hij hier 23 jaar in ballingschap woonde.

Wilhelm II was een kleinzoon van de Britse koningin Victoria, een neef van de Russische tsaar Nicolaas en een oom van onze Wilhelmina. Volgend jaar is het een eeuw geleden dat Wilhelm II asiel aanvroeg in Nederland. Op 10 november 1918 om zes uur 's ochtends kwam de afgezette vorst uit het huis Hohenzollern bij de Nederlandse grens bij Eijsden aan. Even na middernacht ontving hij de mededeling dat Nederland hem asiel verleende.

De volgende ochtend reisde hij naar Amerongen, waar hij onderdak vond in Kasteel Amerongen. In 1920 betrok hij Huis Doorn te Doorn, dat hij in 1919 voor een half miljoen gulden kocht en

voor nog eens 850.000 gulden liet verbouwen. Hij overleed daar op 82-jarige leeftijd. Zijn graf bevindt zich op het landgoed, omdat hij niet naar Duitsland wilde worden gebracht voordat de monarchie er was hersteld.

Imago

Wilhelm II (1859-1941) was de laatste keizer van Duitsland. Over hem is veel geschreven en geoordeeld. Hij zou een arrogante kwast zijn, een intellectueel die emotioneel niet in staat was tot enige zelfkritiek, een lomperik van de bovenste orde, iemand die zichzelf grandioos overschatte, een oorlogshitser en een jaloerse man die kampte met een minderwaardigheidscomplex vanwege zijn verlamde arm, die hij als boreling bij een tangverlossing had opgelopen.

Hij zou zo zijn geworden door de hardvochtige opvoeding van zijn moeder. Wilhelms grootmoeder koningin Victoria van Engeland maakte zich grote zorgen over de manier waarop haar dochter Vicky hem behandelde. De toekomstige keizer groeide op als een ronduit ongemaniëerde, haatdragende en respectloze jongen.

Clark schuift die vele interpretaties over Wilhelm II aan de kant en presenteert zijn eigen verhaal op grond van materiaal

uit archieven, bronnen en oudere biografieën. Hij beoordeelt Wilhelm II in zijn context: het Duitse rijk zoals het zich had ontwikkeld in relatie tot gebeurtenissen in de rest van de wereld. Dit heeft als gevolg dat het een politicologische biografie is geworden.

De lezer die liever wat meer wil weten van het persoonlijk wel en wee van deze intrigerende man met zijn karakteristieke snor en 'verdorpe arm', komt niet echt aan zijn trekken. Uiterst summier rept Clark over Wilhelms vrouwen en nergens lees je of Wilhelm kinderen had en of die ook meereisden naar Nederland.

Machtsverdeling

Clark legt uit van welk rijk Wilhelm II keizer was. Bij wie lag de macht, of was er sprake van verdeelde macht? Het was een „systeem van omzeilde beslissingen”, aldus Clark, met een „onaffe” grondwet. Het is voor historici moeilijk om met enige nauwkeurigheid vast te stellen hoe de macht binnen dat systeem werd uitgeoefend. „In het kader van dit boek kunnen we volstaan met te benadrukken dat het een systeem was dat voortdurend in beweging was, waarover steeds opnieuw werd onderhandeld en dat werd gekenmerkt door interne besluiteloosheid en tegenstellingen

en door een voortdurende verschuiving van de macht tussen zijn belangrijkste ambten en instituties”, stelt Clark.

De biografie positioneert Wilhelm als iemand met een sacrale opvatting over het keizerschap. In zijn eerste regeringsjaren bespeurt hij bij de keizer een consistent, zij het slecht doordacht en slecht uitgewerkt, streven naar de integratie en de vergroting van het politiek 'neutrale' midden in de Duitse politiek en cultuur, met daarin een stevige plaats voor zijn monarchie.

Onvoorzichtig heerser

Clark concludeert dat rond 1900 de beperkingen van de macht van de monarch pas echt goed zichtbaar worden. Daarbij komt dat Wilhelm een onvoorzichtig heerser was, die op beslissende momenten foute uitlatingen deed en extreem defensief en bot was. De schuld lag altijd buiten hem. Eigenlijk kon hij, zo brengt Clark aan het licht, alleen maar samenwerken met bedreven ondergeschikten. Het ontbrak hem aan objectiviteit. Hoewel hij niet onintelligent was, bemoeide hij zich met relatief onbelangrijke zaken. Zijn initiatieven leken bizar en misplaatst. Kortom, het was hollen of stilstaan met de keizer.